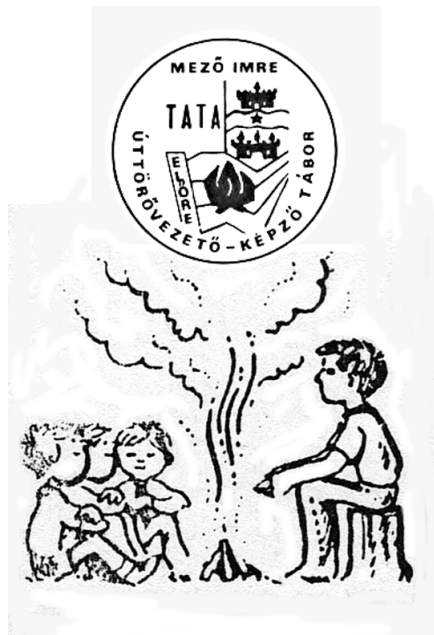

MAGYAR PEDAGÓGIAI TÁRSASÁG
MOZGALOMPEDAGÓGIAI FÜZETEK 13.

MI, HATVANASOK

Budapest, 2020

MAGYAR PEDAGÓGIAI TÁRSASÁG
MOZGALOMPEDAGÓGIAI FÜZETEK 13.

MI, HATVANASOK

**Magyar Pedagógiai Társaság
Budapest, 2020**

Szerkesztette: Révész György

Magyar Pedagógiai Társaság, 2020.

Felelős kiadó: Trencsényi László

ISBN 978-963-7123-73-3

Mozgalompedagógiai füzetek, ISSN 2061-859X

*„Mi vagyunk azok, akiknek a nyolc általános volt kötelező,
akiknek tizennyolc éves korig tartott az általános tankötelezettség,
amelyet iskoláink elvégzése után visszaszállítottak tizenhatra,
és néha nem értjük, nekünk minek kellett olyan sokáig tanulni, amikor,
ha egyáltalán vittük valamire, azt a legritkább esetben az iskolai
tudásunkkal értük el.”*

GF

Ajánlás

A Magyar Pedagógiai Társaság Közép-magyarországi Tagozata szervezeti megújulása jegyében 2019 őszén olyan konferenciát szervezett – nagy érdeklődés mellett – „székhelyén”, a nagyhírű fővárosi Teleki Blanka Gimnáziumban, melynek címéül a „Mi, hatvanasok” szókapcsolatot választotta.

A szellemes cím, mint a házigazda bevezetőjében el is hangzott, utal az egykor híres kabaré-monológra (Szilágyi György „Hanyas vagy?”-ára), egy nemzedék eltagadhatatlan, kitörölhetetlen közös élményeire.

Ők ezúttal a „hatvanasok”. A hatvanas évek körül születtek, gyerekkoruk a békés hetvenes években telt, így lettek értelmiségiek, akik ifjúként szembesültek a rendszerváltásba torkolló társadalmi-politikai válság kihívásaival, felnőttként – telve reményekkel – vállalták a polgári demokrácia szabályrendszerét, szegődtek – közel a pedagóguspályához, vagy annak sűrűjében maradván – a rendszerváltással egyidős Gyermeki Jogok ENSZ egyezményéből következő gyermekképhez, nevelésképhez.

Eszmélésüknek fontos eleme volt – s ezt valamennyien vállalják – a hetvenes évek (ismétlem) békeidejének úttörőmozgalma, a szervezet gyerek-tagjaként, majd ifivezetőként tapasztalhatták meg egy demokratikus serdülőközösség élményeit, kihívásait.

A konferencia szervezője, Gál Ferenc igazgató úr (aki ma is vállalja azt is, hogy fiatal tanárként egy kísérletező úttörőcsapat vezetője volt) ennek az „együttes élménynek” jegyében szólította meg egykori ifi-társait: „számoljanak el” életútjukkal, pályájuk tanulságaival, hűségükről és kísértéseikről nagyobb nyilvánosság előtt.

Némi rezignációval hallgattam a tartalmas előadásokat – mint „hetvenes” (sok szempontból közös, sok szempontból eltérő élményekkel). A „hatvanasok” mozgalmi-közösségi életének jómagam már ifjú felnőttként konstruáló-szervezője lehettem – az úttörőmozgalom törzskarának különböző posztjain vállalva feladatokat. Másfelől öröm és elégedettség töltött el. A „hatvanasok nemzedéke” józanul és lelkesen, lelkesen és józanul megtalálta és megtanulta mindazt, ami a „Kádári konszolidáció” (első? és) utolsó békeéveiben megtalálható és megtanulandó volt: tudta alkalmazni azt a pluralista demokrácia közösségi viszonyaira is, s meggyőződhetett

arról, mit is kell védeni, ha ezt a pluralista demokráciát – akár a gyermekvilágban – védeni, őrizni kell.

Ajánlom e kötetet az ő nemzedéküknek, a mienknek, az idősebb korosztályoknak, és a jövő pedagógusgenerációinak is.

Tanulságul

Trencsényi László
az MPT elnöke

Előszó

*Az ember azért dolgozik,
hogy minél több és nagyobb lehetőséget biztosítson
olyan életre, amely tényleg élet.
(Hamvas Béla)*

Előre! Hangzott a jelszó, és ezt akkor komolyan vettük. Előre haladtunk és hittük, hogy minden jó dolog az életben azért történik, hogy minden – azután valóban jobb legyen. Mi, akik a hetvenes években lettünk felnőtté – nem figyelve így visszatekintve oly’ fontos társadalmi mozgásokra, hogy minek is kéne történnie – éltük a tízenhúszon évesek vidám és sok-sok titkot rejtő életét. Mert azok az évek a ma hatvanasainak ezt jelentették igazán. Ekkor lettünk úgy felnőttek, hogy természetesnek tekintettük, hogy bíznak bennünk, de ha kellett elfogadtuk a támogatást és segítséget, de igazából a magunk bőrén tanultuk meg, mit is jelent a pedagógia tudománya és gyakorlata.

A „MI 60-asok” konferencia minden előadója, sőt annak szervezője is ezekben az években tanulta meg azt a mesterséget, de legalábbis annak alapjait: amit ma is csinálunk. A ránk bízott kisdobosok-úttörők (persze mondhatjuk úgy is, hogy az általános iskolába járó kisebb-nagyobb gyerekek) velünk élték meg a táborozások, a kirándulások és persze a hétköznapi programok során a közösségi élet nagyszerűségét, és lettek – reményeink szerint boldog felnőttek – akik még ma is emlegetik a közös élmények varázsát és boldogságát.

Ebben az akkor nem is igazán munkának tekintett sok-sok napban, hétben és hónapokban-években sajátítottuk el a tanítói, tanári munkánk igazi mikéntjét. Nem az volt a lényeg, hogy van-e diplománk, vagy ki és milyen módon „képesített” erre a munkára, amit akkor egy életkori jelzővel illettünk, mi voltunk „az ifik”, vagy kicsit szebben és mívesebben az úttörőmozgalom ifjúvezetői. Volt köztünk későbbi kétkezi munkás, de orvos és ügyvéd is, de akkor csak egy dolog számított: képes vagy-e felelősen vezetni/nevelni/szeretni és óvni a rád bízott gyerekeket, vagy sem! Ha a válasz igen volt, akkor egy máig is élő nagy közösség tagja lettél, akik ma is tartják egymással a kapcsolatot, akik figyelnek egymásra – akár 20-30 év távlatából is, és akiről biztosan tudom: az életük végéig emlékeznek ezekre

a meghatározó évekre. Ezekről a pillanatokról, időkről szólnak a következő – leírt – előadások.

... és aki ott volt, tudta és érezte, hogy mit is jelentenek az időnként megcsillanó fények a szemekben.

Gál Ferenc

A sorozatszerkesztő előszava

Szerény évfordulóhoz érkezünk: a Magyar Pedagógiai Társaság kiadásában éppen tíz évvel ezelőtt jelent meg a Mozgalompedagógiai füzetek első kötete. A sorozat célja, vállalt feladata ennek a – túlzás nélkül állíthatjuk – elhanyagolt, sőt, az elmúlt évtizedben még inkább háttérbe szoruló nevelési terület tapasztalatainak, fogyatékoságainak, eredményeinek és lehetőségeinek felmutatása. S bár teszi ezt a rendszeresség igénye nélkül, az eddig megjelent közel ezer oldalon egy mind világosabban kirajzolódó tabló jeleníti meg a szerkesztő által – meglehet, naivan, meglehet, csak a távoli jövőre vonatkoztathatóan, mégis meggyőződéssel – vizionált közösségi társadalom kialakításában megkerülhetetlen szerepet játszó nevelési terület történetét, értékeit, módszertanát, hétköznapi eseményeit.

Nehéz lenne túlbecsülni e tevékenység fontosságát. Egyrészt, mert az említett tablón még bőven vannak fehér foltok, homályos részletek. Másrészt, mert a rendszerváltás utáni eufóriában újonnan létrejött vagy újjáalakult gyermek- és serdülőkori szervezetek nagy része már megszűnt vagy éppen csak vegetál. A legnagyobb magyar gyermekszervezet, a Magyar Úttörők Szövetsége formálisan még létezik ugyan, de tevékenységéről már egyre inkább csak múlt időben beszélhetünk. Közben viszont felnőtt egy generáció, amelynek tagjai már csak a történelemkönyvekből, a média híradásaiból, jobb esetben az előttük járó nemzedékek elbeszéléséből, a tanúságtevők semmivel nem pótolható személyes tapasztalataiból, élményeiből tájékozódhatnak.

Engedtessek meg egy személyes kitérő. Lassan fél évszázada, hogy egy kis falu úttörőcsapatának vezetőjévé választottak. Csapatvezetőként segítőtársakat kerestem: ifiklubot szerveztem és ifiket hívtam rajvezetőnek. Nem, mintha a nevelőtestületben nem lettek volna elkötelezett, lelkes pedagógusok. Bizony voltak, nem is kevesen, akik szívvel-lélekkel vettek részt az úttörőéletben. Mégis, úgy gondoltam akkor, és hiszem ma is, a gyerekekhez életkorban és főleg gondolkodásban közelebb álló fiatalok nélkül nem lehetséges sikeres gyermekmozgalom.

E – talán már történelmi léptékben is értelmezhető – időszak alatt ez az úttörőcsapat elnyerte az akkor még fénykorát élő magyar úttörőmozgalom összes lehetséges kitüntetését, saját táborát

működtetett, negyed századon keresztül saját újságot adott ki, és a település meghatározó közösségévé vált. Ezeket az eredményeket – akkor bennük élve, ma már visszatekintve – soha nem személyes sikeremként éltem meg, hanem mindig az ifiközösség sikereiként, akik programokat szerveztek, megsimogatták a szomorkodó gyerek fejét, égigérő tábortüzeket raktak, újságot szerkesztettek, sátrakat állítottak, késő éjszakáig játszottak – s akik ezt az úttörőcsapatot mind a mai napig működtetik. S miközben szabadidejüket áldozva, munkájukkal, jókedvükkel szereztek örömet, élményt a náluk is fiatalabbaknak, s velük együtt érezték jól magukat, egyúttal gazdagabbak is lettek; miközben neveltek és vezették a kisebbeket, maguk is vezetővé nevelődtek.

A magyar úttörőmozgalom története során – különösen a fénykort jelentő hetvenes, nyolcvanas években – a gombaiakhoz hasonlóan sok ezer ifi tanulta-gyakorolta az empátiát, a szolidaritást, a demokrácia működését, a játék fontosságát. Közülük hatan a 2019. november 28-án a budapesti Teleki Blanka Gimnáziumban megrendezett Mi, hatvanasok az óvodákban, iskolákban c. tematikus konferencia előadói ezen a délutánon arról tettek tanúságot, hogy az úttörőmozgalomban szerzett élmények és tapasztalatok hogyan váltak személyiségük részévé, s későbbi pályafutásuk során, felnőtt életükben – nevelőként, oktatóként, vezetőként – hogyan tudták azokat hasznosítani.

Történetük a következő oldalakon olvasható. Az előadások hangfelvétel alapján készült leiratát értelemszerűen meg kellett szerkeszteni, de lehetőség szerint igyekeztünk megőrizni az élő beszéd fordulatait.

Révész György

*Bagi Márta Anna,
a Zuglói Napraforgó Óvoda vezetője,
a Magyar Bábjátékos Egyesület vezetője tagja*

Bűvös-bábos táborok

Nagyon sok szeretettel köszöntök mindenkit, és nagyon szépen köszönöm a lehetőséget, hogy itt lehetek ma. Azt hittem én leszek az utolsó, a záró előadó a sor végén, ugyanis a „Mi hatvanasok” korosztályából én egy picit kilógok. De azt gondolom, hogy nem is az életkor, ami meghatározó. Az előadásokon az ível végig, hogy mi minden történt 50-60 évvel ezelőtt.

Én egy táborról fogok mesélni, aminek a megszervezésére a Nemzeti Művelődési Intézet kért fel 2019 nyarán. Azt a feladatot kaptam, hogy az országosan működő Bűvös-bábos program projektzáró állomásaként szervezzek egy tematikus tábort. Mivel még sohasem volt részem ilyen feladatban, oda nyúltam vissza a felkészülésben, amit én gyerekként megéltem – ezért beszélek ma erről.

Hogy hogyan is éltük meg az úttörőtáborok napjait sok-sok évvel ezelőtt, gyerekként? Azt gondolom, hogy azok között, akik itt vagyunk a teremben, biztos, nincs olyan, aki ne vett volna részt úttörőtáborban. Voltak nagyon fontos elemek, amik kihagyhatatlanok voltak, és ezek nagyon jól működtették ezeket a táborokat.

A konferencia szervezőinek felkérésében az szerepelt, hogy egy kicsit a saját életutat is mutassam be.

1985-ben érettségiztem, akkor lettem óvónő. Túl nagy kitérést nem tettem az elmúlt 34 évben. A Meseház Óvodához köteleződtem el, ott dolgoztam 33 évig.

Gyermekkoromban egy bábszakkörnek voltam a tagja, ami olyan nagyon komoly alapot adott az életemnek, hogy nagyon-nagyon szerettem volna bábszínész lenni. Erre 1997-ben nyílt lehetőségem, amikor a Kolibri Színház indított egy stúdió képzést, ahová felvételt nyertem. 1999-ben bábszínész lettem.

Ez a kettősség határozza meg azóta az életemet: az óvodapedagógia és a bábjáték, a bábszínház. Ez annyira sajátosan ötvöződik az én életemben, hogy óvodapedagógus munkám mellett 2012 óta a Meseláda

Bábcsoport tagjaként visszatértem a bábos- és művészvilágba. 2014-ben Magyar Bábjátékos Egyesület (MBE) vezetőségi tagja lettem. Ettől kezdve nagyon felgyorsultak az események, egyfajta hidat kezdtem el képezni a bábjáték, a bábszínházak, a profi bábszínházak és az óvodapedagógusok, illetve a pedagógusok között. Az MBE vezetőségi tagjaként elkezdtem fesztiválokat szervezni. Az Országos Pedagógus Bábjátékos Találkozót évente, a felmenő rendszerű Gyermekbábos Fesztivál budapesti válogatóját évente, a Zuglói Bábfesztivált pedig az elmúlt két évben szerveztem. Ezen kívül nagyon sok megyei válogatóban zsűritagként vagyok jelen. Az idei év legkiemelkedőbb eseménye az életemben, hogy több meghívást kaptam a Zugló Tv Zsibongó című műsorába, ahol elsősorban a bábjátékkal kapcsolatban kért a szerkesztő tőlem tanácsokat.

2019 nyarán a Nemzeti Művelődési Intézet részéről megkeresés érkezett, hogy azt a Bűvös-bábos program mérföldkőhöz érkezett. A programban résztvevő megyék (Bács, Baranya, Békés, Hajdú-Bihar, Heves, Vas, Veszprém) kis bábosainak számára egy 4 napos tábort szeretnének szervezni egyfajta továbbképzésként, afféle közösség építőként, ahová szeretnék meghívni a gyerekeket. Örömmel vállaltam ezt a nemes feladatot. Azt gondoltam, fontos lenne meghatároznom, hogy melyek a táborszervezés elemei. Nagyon fontos, hogy elsősorban olyan településeket támogassam az NMI, amelyek hátrányos helyzetűek, illetve nagyon kis települések, és a célja elsősorban az volt, hogy közösséget építsen ott, helyben.

Olyan tehetséges gyerekeket próbáltak összegyűjteni, akiknek kedve volt a bábjátékhoz. Az NMI részéről nagyon komoly támogatást kaptak szakemberek és tárgyi eszközök terén egyaránt. A tapasztalatok azt mutatják, hogy ott működik ez nagyon jól, ahol a közelben van valamilyen bábszínház, pl. debreceni Vojtina Színház, vagy említhetném Kaposvárt is.

Tehát az elsődleges cél az volt, hogy közösséget építsünk ezekkel a gyerekekkel. Hangsúlyosnak gondoltam, hogy a résztvevők meg tudják élni, hogy mit jelent egy nagy közösség részének lenni, ahol mindannyian számítanak. Úgy gondoltam, ehhez nagyon fontos, hogy megismerjék egymást, hogy be tudjanak mutatkozni. Ezért arra kértem a résztvevő csoportokat, hogy készüljenek arra, hogy az első este a saját kis régiójukat mutassák be. Hol van az ő településük, hányan lakják, kik ők, miről híres esetleg, milyen csoportok működnek, vagy,

hogy az ő kis közösségük, iskolájuk miben jeleskedik? Előkerültek azok a lényeges, a köz számára kevésbé ismert tényezők, mint pl. hogy Nyárlőrincen készül a Piroska szörp, hogy Visznen minden érkező vendéget kaláccsal várnak. A másik, számomra fontos cél az volt, hogy minél több olyan lehetőséget biztosítsak, ami együttes tevékenység, hogy közösen tudjanak valamit alkotni, létrehozni. De, hogy a gyerekek mégse azt érezzék, hogy csak dolgozunk, a szünetekben legyen lehetőségük arra, hogy önállóan is kapcsolatot tudjanak létesíteni. Ehhez leginkább a sportot láttam alkalmas eszköznek. Tehát nagyon sok sportszert vásároltam, olyanokat, amelyek közösségi játékokra alkalmasak (tenisz, pingpong, foci). Mivel tematikus tábor volt, természetesen fontos volt az is, hogy többlettudást is kapjanak a négy nap alatt, és arra gondoltam, hogy az is egy közösségformáló hatás, ha ők hoznak létre valami újat egy bábelőadás formájában.

Beszéltem arról, hogy a táboros emlékeim előjöttek. Természetesen az egyik a szobaszemle. Azt gondolom, hogy az mindig nagy izgalommal töltött el mindenkit. Ezért itt is megszerveztük. Természetesen volt zsűri is. Minden megye delegálhatott napi váltásban egy kisgyermeket, akik pontozva végigjárták a szobákat.

Reggelente zenés ébresztővel jártam be az egész tábort, este ugyanígy zenével zártuk a napot, ez volt a takarodó. Többször volt tábortűz, zenével, dallal, kulturális programmal. Nagyon fontosnak tartottam, hogy valahogy képviseljük magunkat egységként, tehát mindenki kapott egy fejkendőt, amin a Bűvös-bábos program logója látható. Ezt a kendőt minden közös programon kötelezően viseltük, belépőjegyként szolgált.

Kemény Henrik közelgő 95. születésnapja alkalmából a hozzá illő tematikát választottam, tehát mindent áthatott Vitéz László figurája, és Kemény Henrik munkássága. Ugyanakkor azt gondoltam, hogy ezt a klasszikus Vitéz Lászlót fontos lenne a mai kor gyermekéhez közelebb hozni, mai környezetbe átültetni. Fontosnak tartottam azt is, hogy egy kicsit megmozgassam a táborlakók fantáziáját, ezért a produkciónak – amit a zárónapon előadtunk – ez volt a címe: Ma mi ellen küzdene Vitéz László? Jellemzően a gyerekek a természetvédelmet, a vízszennyezést, az esőerdők kivágását, a mozgáskorlátozottak parkolóhelyét elfoglaló sportkocsik problémáját, párválasztást, és a fiatalok mobilhasználati szokásait választották témaként.

Egy kis Vitéz László bábot minden kisgyermek készített a tábor keretében. Mindenki hozott palacsintasütőt, és minden csoport kapott Vitéz László piros sapkájába rejtett anyagokat, amiből a csoportok a saját bábjátékukhoz elkészíthették az eszközeiket. Minden sapkában másféle anyagot gyűjtöttem össze. Volt amiben csak textilek, vagy csak műanyag poharak, szívószálak, kanalak, golyók, zacskók voltak. Volt amiben csak papírok, esetleg természetes anyagok.

Egy autentikus bábelőadásban is részesülhettek a vendégek. Tatai Zsolt előadásában nagyon érdekes volt megfigyelni, hogy a korabeli bábjáték szavai, szófordulatai hogyan kerülnek át a mai gyermek szóhasználatába. Szemtanúja voltam, annak, hogy a Vitéz László előadás délutánján a gyerekek a hintán ülve Vitéz László módra számoltak.

Szerveztem sportversenyt is. Itt is jellemzően megjelent a palacsintasütő és a piros sapka.

Ahogy említettem, tábortűzzel zártunk.

A gyerekek a záró előadásaikban elbeszélték, eljátszották, ami valóban őket foglalkoztatja. A saját készítésű Vitéz László báb minden előadásban megjelent, bár nem volt kitétel.

Fontos volt számomra, hogy a bűvös szó is végigkísérje a tábort. Amikor mindenki bemutatta a saját régióját, azt egy bűvös gömbön keresztül láthattuk. A csoportok a bűvös zsákból készítették el az eszközöket, bábokat, és a bűvös estén volt az eredményhirdetés, ahol a totó kitöltésének eredményét is ismertetni tudtuk.

Én azt gondolom, hogy bizakodva nézhetünk a ma nemzedékére. A csoportvezetőket kértük, hogy a gyerekek lehetőleg ne hozzanak mobiltelefont. Természetesen hoztak, próbáltuk szabályozni, hogy mikor lehet használni ezeket a készülékeket. Meglepődve tapasztaltuk hogy a gyerekek nem kérték, hogy elővehessék a mobiltelefonjukat, nem igényelték, hogy azzal töltsék az időt. Csak arra használták, hogy kicsit bemutassák a szüleiknek a tábort, és a tábor hangulatát.

Hálás vagyok a sorsnak, és az NMI-nek, hogy szervezője lehettem ennek a négy napos tábornak. Felejthetetlen emlék marad számomra is. Nagyon sokat tanultam a csoportvezetőktől, a gyerekektől én magam is. Remélem, hogy még sok kisgyereknek fogunk tudni Bűvös tábor programot kínálni a közeljövőben.

Bányai Sándor,
a Kalandok és Álmodások Szakmai Műhely vezetője

www.kalandokesalmok.hu

Szeretettel és tisztelettel köszöntök mindenkit. Azzal a meghatározó mondattal gondoltam kezdeni az előadásomat, hogy én mindent az ifivezetésnek köszönhetek. Ez így volna, ha nem lenne itt a Kontyfa iskola, de itt van a volt igazgatóm, igazgatóhelyettesem: én tehát az ifivezetésnek ÉS a Kontyfának köszönhetek mindent. Sokkal inkább úgy mondanám, hogy az ifivezetés volt az alap, amire épült minden, és teljesedett ki a Kontyfa Iskola egyedülálló közegében.

1990-től a Kontyfában voltam szabadidő-szervező. Ifivezetőként szerzett tudásomat, tapasztalatomat kamatoztatva, talán az első szabadidő-szervező az országban, még messze azelőtt, hogy ez (legalábbis egy rövid időre...) kötelezővé vált volna minden 300 tanuló fölül létszámú iskolában. A Kontyfában megszerzett ismereteimet később arra használtam föl, hogy pedagógus továbbképzéssel kezdtem foglalkozni, akkreditált továbbképzésekkel. Először rendezvényszervezés, tábor szervezés témakörben. Aztán egy véletlen szerencsesorozatnak és természetesen egy ifivezetőnek, Gruber Andreának köszönhetően eljutottam az Egyesült Államokba, ahol tanultam egy élménypedagógia nevű pedagógiai megközelítést.

Ebben visszaköszönnek a Cserkészmozgalom és a Magyar Úttörők Szövetsége legjobb hagyományai, tehát semmi nem volt ott új a nap alatt, azért mégis újat tanultam. És ezután ezt az élménypedagógiát kezdtem pedagógusoknak továbbképzés formájában tanítani.

Ezt az élménypedagógiát, mint önálló pedagógiai megközelítést próbáljuk jelenleg is oktatni a Kalandok és Álmodások Szakmai Műhelyben. Valamivel több, mint 3000-en végezték már el, szerte a Kárpát-medencében, mindenütt, akár több nyelven is zajlanak a képzéseink, továbbképzéseink.

Tulajdonképpen ezzel foglalkoztam, aztán egy felkérésnek köszönhetően eljutottam a Pécsi Tudományegyetemre, és ott elkezdtem élménypedagógiát tanítani fakultatív tárgyként. Óraadóként vagyok ott jelen, az élménypedagógia fakultatív tárgy, 2 kreditet ad, pszichológus lányok és testnevelő fiúk szoktak jelentkezni, és

kezdetben hihetetlen alacsony aktivitással próbálnak jelen lenni. Az első órán némi köntörfalazás után mindig megkérdezik, hogy mi az a legminimálisabb részvétel, és az a legeslegkevesebb aktivitás, ami elengedhetetlen ahhoz, hogy nekem már ne legyen szívem kirúgni őket. Engem aggodalommal tölt el, hogy ezzel a megközelítéssel végeznek (tanár szakon!), és arra próbálok törekedni, hogy az első óra olyan legyen, hogy aki azt túléli, az maradjon, aki pedig nem, az menjen! Egyáltalán nem tartom bajnak, ha soha többé nem látjuk egymást, tehát olyan sokkhatás érje őket, kimozdítva őket a megszokott komfortzónájukból, aminek hatására el tudják dönteni, hogy van-e erre szükségük. Nagyon-nagyon büszke vagyok arra, hogy visszajönnék, többen is, és nagyon büszke vagyok arra, hogy kíváncsiak erre a pedagógiai megközelítésre, és nagyon büszke vagyok arra, hogy aztán dolgozhatom velük együtt táborokban.

És akkor itt térnék vissza arra, hogy az ifjvezető értékeket hogyan tudom átadni manapság

2017-ben megkeresett a Magyarországi Református Egyház azzal, hogy egy hátránykompenzációs projektre szeretnék meghívni szakmai megalósítóként a Kalandok és Álmodások Szakmai Műhelyt. 6500 gyerek táboroztatásáról van szó egy négyéves projektben. Körülbelül 300 fiatallal dolgozunk, jelentős része önkéntes, ők kapnak valamit abból, amit mi ifiként megéltünk és megérettünk. Biztos, hogy kapnak valami hasonlót, és azt remélem, hogy 2020-ban is értékes számukra az, amit kapnak.

Nem problémamentes az együttműködés a Magyarországi Református Egyházzal. Nyilván ki kellett alakítani a velük való együttműködésben, meg kellett mutatni, hogy mi ehhez értünk, ennek a szakmai részéhez, el kellett fogadtatni magunkat, ki kellett harcolni, hogy ez egy ökumenikus dolog legyen. Teljesen függetlenül attól, hogy ki hívó vagy nem hívó, ha hívó, akkor milyen hitben hisz. Ezzel voltak konfliktusaink és nehézségeink. Két éve tart a projekt, még két év van hátra, folyamatosan fejlesztjük.

Arra is jók voltak ezek a táborok, hogy iszonyú nehézségek árán (hiszen én már pedagógus továbbképzéssel foglalkoztam, és nekem jó volt tanárokkal, tantestületekkel dolgozni) rávettem magam, hogy újra gyerekek közé menjek. Projektvezetőként és táborvezetőként mindig lett volna mit csinálni a laptopon, de rákényszerítettem magam arra,

hogy menjek állomásvezetőnek, játékot tanítani, játszani a gyerekek közé. Borzasztó nehéz volt, nagyon elszoktam tőle.

Egy pedagógus-továbbképzési programon azt mondták, hogy „Maga könnyen beszél, látná csak az én hetedikeseimet, kíváncsi vagyok, mit tudna velük csinálni!” Én akkor azt mondtam, hogy oké menjünk oda, és nézzük meg mit tudok csinálni a hetedikes kemény társasággal. Mi lehet a legnagyobb baj?

- Meg fognak enni – mondta a pedagógus
- Megesznek téged is aki négy éve tanítod őket, jobban meg engem sem fognak megenni.

És akkor így elkezdődött egy új szakasz, és most újra rendszeresen tartok gyerekfoglalkozásokat.

Együtt jó – ez a projektnek a neve.

Kiajánlottunk kétnapos élménypedagógiai foglalkozásokat akár a határokon túlra is, elmegyünk, és élménypedagógiai foglalkozásokat tartunk gyerekeknek.

Elhívtak óvodába foglalkozást tartani, nehéz volt, nagyobb gyerekekhez vagyok, amikor játékot vezetek. Az élménypedagógia alaptételének megfelelően igyekszem magamat is kívül tartani a komfortzónámon, tanulási zónában tartva magamat, annak minden örömeivel és nehézségével.

Ebben próbálom kamatoztatni mindazt, amit tőletek tanultam ifiként vagy a Kontyfában. Nagyon szépen köszönöm, hogy tőletek tanulhattam!

Minden csak játék

Kérek engedélyt, tegeződni. Akit zavar, azzal utána szívesen magázódom.

Azzal indulnék, hogy úgy kerültem ifivezetőnek, hogy nagyon szerelmes voltam nyolcadik osztályban egy kislányba, aki akkor azt kérdezte, nem jössz-e el egy tatai ifiképző táborba. Mondtam: ha mesz, akkor elmegyek.

Így lettem ifivezető, és mivel olyan fantasztikus iskolába jártam, mint a csepeli Kolozsvári úti Általános Iskola, azért mentünk vissza ifivezetőnek, hogy megőrizzük azt a hangulatot, azt a barátságot, azt a kapcsolódást.

Először az iskolai táborokba jártam, majd később gyerekklubokat vezettem.

Ezután Tatán vezettem tábort, és kitaláltuk (általában mi az úttörőben mindent játékká alakítottunk, mint a legtöbb ifivezető) Jampic országot, ahol a gyerekekkel közösen építettünk egy országot.

A vezetőket felvittem a Börzsönybe, ahol fityisz-indiánok voltunk, Találkoztunk a Nyugati Vasparipa Istállónál (Nyugati pu.), és jöttek a vezetők filctollakkal, meg mindenféle golyóstollakkal a fejükön. Volt, akit úgy hívtak, hogy Golyóstoll, volt, akit úgy hívtak, hogy Szürkebarát. És miközben indiánosdit játszottunk, kitaláltuk, hogy milyen legyen Jampic ország.

Jampic országban a gyerekekkel közösen építettünk föl egy világot, ahol voltak nevezetességek, úgy, mint repülőtér repülő szőnyeggel, vagy nyalóka-ültetvény, vagy a mindenki születésnapja, tehát mindent igekezünk játékká alakítani. Így például a mese-akadályversenynél felküldtük Benkő Oszit a fára, és 50 kg sajtot felhúztunk neki oda, és ő volt a varjú és ki kellett énekelnie a gyerekeknek 180 vagy 200 mackósajtot a szájából, úgyhogy elég hosszan énekeltek.

A tűzrakást úgy tanítottuk, hogy a Didergő király volt a keretmese, mégis azt mondta az egyik gyerek, hogy szeressél, és akkor majd jó idő lesz.

Így kerültem szembe azzal a kihívással, hogy közelebb jussak az iskolához – bár nyomdászként végeztem, dolgoztam nyomdában is. Azt mondták a csepeli vezető pedagógusok, hogy aki így bánik a gyerekekkel, az inkább tanítson. És addig csalogattak, csábítottak, míg elmentem tanítani, később elvégeztem a testnevelés-biológiát.

Nagyon fontosnak tartanám, hogy mennyire meghatározó a véletlen az életünkben. A véletlen találkozások. Nekem az első találkozás volt az lány, aki rávett, hogy elmenjek a táborba. Ha ő nincs, és nem beszél rá, akkor most nem lennék itt. Akkor nem vezettem volna gyermekklubokat, táborokat. Később, ha nincs az a testnevelő kolléga, aki rábeszél, hogy menjek tanítani, és elvégeztem a főiskolán a testnevelés-biológia szakot, akkor egészen más irányt vett volna a pályám.

Ha nincs Levente Péter, aki a gyereklklubomban félrehívott, és elmondta Örkénynek a Dal című novelláját, amelyben két katona a lövészárookban, hogy elüssék az időt kitalálják, hogy az egyik énekel, és mindent meg tud énekelni, ami történik, a másik irigyli, hogy de jó, hogy ilyet tud. Majd lövés dörren, meghal ez az énekes. A másik próbálja folytatni a dallamot, de nem tudja, mert mindenki tud valamit, amit ő tud a legjobban és senki nem tudja utána csinálni. Azt mondta Levente Péter, te öreg, te nagyon tudsz valamit, amit senki nem tud utánad csinálni.

Akkor még nem tudtam, hogy mire gondol, de később ez a mondat volt kiírva az osztályom falára, és azt lehet mondani, hogy amikor unatkoztak a gyerekek, ezt a mondatot olvassgatták: „Mindenki tud valamit, amit ő tud a legjobban és senki nem tudja utána csinálni”, így mindegyik megtalálta a helyét, mert kereste, fontos volt neki az, hogy ő miben a legjobb.

Azután a következő sorsfordító pillanat volt, mikor be kellett ugranom egy profi műsorba, hiszen táborokban gitároztam, akkor azt mondták a profik, hogy te figyelj, te ezt jobban csinálod, mint mi, neked kéne egy működési engedély. Mondtam, jó, legyen. Összehoztak 600 gyereket az egri sportcsarnokban, és azt mondták, hogy addig csináljam, amíg élvezik a gyerekek. Már több mint egy órája játszottam, énekeltettem őket, mikor azt mondták, hogy köszönjük elég, megvan a működési engedély. És rá egy évre megszereztem az ORI-vizsgát.

35 éve játszom gyerekeknek, megjelent 6 lemezem, 3 mesekönyvem, erre majd még visszatérnék.

Szóval, nagy élmény volt táborozni, „tábortüzezni”, énekelni, kitalálni a gyerekeknek mindenféle játékot, és akkor jött a gyerekműsor: 6 lemezt Rátonyi Robival, egy Pejtsik Péterrel. A lemezek fontossága volt a lelkiség és a játékoság, a humor, hiszen a gyerekek játéknyelven beszélnek. Jellemzően a dalaim nagy része vagy eljátszható, vagy lelkileg megérinti a pajtikákat.

Már több, mint 7000 előadáson játszottam az apró néppel, mondhatom nagy élmény, öröm ez a hivatás.

Aztán történt egy újabb változás. A Vörösmarty téren megszólított a Santos Kiadó vezetője: Művész úr, nincs kedve mesekönyvet írni? Eddig nem gondoltam rá – mondtam. Így folytatta: írjon már egy jó mesekönyvet! Így született meg az első, képeskönyv-szerű mesekönyvem, melyet Ranschburg Jenő ajánlott. Aztán az Alexandra kiadónál még két Zorka mesekönyv. Hála istennek mindkettő nagyon népszerű. Készül a folytatás, a negyedik Zorka könyv. Ezekben a mesékben is játékoság kíséri a történeteket. A születés például úgy van megfogalmazva, hogy két sejt úgy megölelte egymást, hogy már nem is tudtak szétválni. Vagy a Zorka és a Berci kitalálják, hogy legyen egy szülő távirányító, szófogadó szülő gombbal, hogy ha vasárnap ebéd előtt sétálnak, a cukrászda előtt akkor a szülők megkérdeznék, ha megnyomják a gombot: Nem akarnátok a megenni kedvünkért egy ötgombócos fagyit? Ezzel csak azt szeretném mondani, hogy a mesék is játszanak.

Az is egy véletlen volt, hogy találkoztam Rátonyi Robival vagy a Pejtsik Péterrel, két fantasztikus hangszerelővel.

Végezetül újra a táborozásról szólnék. Csináltuk ezt a Jampic országot, rengeteg különleges gyerek járt oda, többek között a Geszler Dorottya is, aki később befutott műsorvezetőként meghívott a modelliskolájába tanítani. Évekig tanítottam nála, és Jaksity Katánál, jelenlétet, kisugárzást Itt is játékokon keresztül – hiszen ezt csináltam a táborokban, ezt csináltam a tanításban, a dalokban –fel tudom hangolni az embereket, hogy a saját minőségüket érezhetően tudják vállalni, és hogy ezzel az érezhetőséggel tudják kezelni az emberi kapcsolataikat.

A jelenlét-tréning, érezhető kommunikáció, ezt tanítom átélhető nonverbális de egyben szórakoztató játékokkal. Ha nem lett volna az a lány, aki fontos volt nekem és rábeszélte a tatai táborra.

Ha nem lett volna Levente Péter...

Ha nem lett volna Némethi Laci testnevelő tanár barátom, aki elhívott tanítani...

Ha nem lettek volna a művészek, aki azt mondták, hogy te ezt a műsrot jobban csinálod, mint mi.

Ha nem lett volna Rátonyi Robi, Pejtsik Péter, Geszler Dorottya, Szántó Julika néni a Santos kiadó tulajdonosa, vagy Matyi Dezső, akkor most ezt nem mondtam volna el.

Köszönöm szépen, a figyelmet, köszönöm, hogy meghallgattatok.

Javaslom mindenkinek, hogy nézzen vissza, kik voltak azok a fontos emberek, találkozások, fontos pillanatok, véletlenek, amelyek meghatározták az jelen életét és azt gondolom, hogy ezt át kell adnunk a gyerekeknek is. Esélyt kell adni nekik a fontos találkozásokra. Aki gyerekekkel foglalkozik, legyen fontos pillanat inspiráció annak a gyerekeknek az életében. Köszönöm szépen a figyelmet.”

Gyerek - szülő - iskola

Nem hiszem, hogy én olyan nagyon mást képviselnék, vagy mást hoztam volna. Amiben egészen biztosan hasonlítunk, az eddigi életünkben mindenféle pontokon találkozó előadók, hogy mi még emlékszünk rá.

Feri te elfelejtetted, hogy farmerben sokkal jobb? Merthogy sokkal több mindent lehet csinálni. Én például az összes ilyen kötelező konferenciafotón, mivel farmerban vagyok, le tudok ülni a földre, és akkor nincs probléma, hogy ki mögé álljak, vagy ki mögül nem látszom.

És hoztuk magunkkal ezt az élethosszig tanulás mentalitását egészen biztosan. Az előttem szólók mindannyian arról beszéltek, hogy mi mindent tanultak és hányszor váltottak életükben. Két vagy három évvel ezelőtt, amikor Szlovákia volt a soros elnök az Európai Unióban, voltam egy élethosszig tartó tanulás konferencián, ahol panaszkodott az illetékes hölgy a minisztériumból, hogy náluk bizony csak a 45 év felettiek vesznek részt felnőttképzésben, és ezt ők nagyon nem értik. Megkérdeztem, nem néztek-e utána véletlenül, vajon ez nem annak a hatása, hogy ők még voltak úttörők. És elkezdtek gondolkodni, és meg is kutatták, és rájöttek, hogy valóban van a dolognak köze ahhoz, hogy ők még voltak úttörők, mert mindannyiunknak volt olyan élménye az életében, amikor igenis élvezték azt, hogy tanulunk, és azt nyilván nem a frontális osztálymunkában és a tanteremben élvezték annyira.

Hogy én hogyan jutottam oda, hogy az került a diára, hogy szülő? Az én utam is eléggé kacskaringós. Röviden el akarom mesélni, hogyan jutottam el ideig. Aztán hoztam néhány állítást, igaz-hamis állításokat, egyrészt kíváncsi vagyok, hogy mit gondol a hallgatóság róluk (néhány az itt ülők számára teljesen evidens lesz), de másrészt talán lehetőséget ad arra, hogy picit elmondjam, ezeknek az állításoknak a következtében mi az, ami része az én mindennapi munkámnak.

Ez az egész úgy indult, hogy egyszer csak felavattak úttörőnek. És aztán a hozzám hasonló aktív kislányok jelentős része hirtelen egyszer csak őrsvezető lett, meg rajvezető, meg úttörőtítkár, aztán kerületi, meg budapesti ifiklubot szervezett, meg mindenféle ilyesmit.

Így aztán egyszer csak 14-15 évesen azt a lehetőséget kaptam, hogy elkezdhettem olyan emberekkel dolgozni a mindennapokban, akiknek egy része itt ül: Bányai Sanyival, Gruber Andival, Tóbiás Lacival, és olyanokkal, akik már nem lehetnek velünk, például Papp Gyurival, és egy csomó mindenkivel, akiket még nyilvánvalóan meg fogunk említeni a mai nap során. Hogy-hogy nem, egy tatai táborban történt az is, amikor megkaptam az értesítést a bedobós telefonon, hogy felvettek a Tanárképző Főiskolára, amit én tudatosan választottam, mert ott nagyon gyakorlatorientált képzés zajlott akkoriban. Nem tudom, hogy ki emlékszik rá, ez az ELTE Tanárképző Főiskolai Kar, egy rövid ideig élt, ahol egészen más módszertannal próbáltak tanárokat képezni, mint máshol. Meglehetően sokan a pályán is maradtunk ilyen vagy olyan formában, bár nyilván nem mindenki maradt meg az iskola keretei között.

Én persze ott kezdtem, amellet, hogy mindenféle egyéb keretek között is foglalkoztam gyerekekkel, elkezdtem tanítani egy iskolában, ami akkor egy nagyon komoly kihívás volt. Harmadéves voltam az ELTÉ-n, amikor behívatott az egyik tanárom, és nagy torokköszörülések közepette megkérdezte, hogy ne haragudjon Eszter, de maga zsidó? Mondtam, mi más lehetnék ezzel a névvel. Hát mert őt megkérték, hogy hozzon létre egy olyan iskolát, amelyiknek az a célja, hogy az a generáció, amelyik már szülő, de úgy nőtt fel, hogy nem ismeri igazándiból gyökereit, ilyen-olyan okokból, a gyerekeivel együtt tanulhasson azokról. A Holokauszt után nagyon sok család inkább eltagadta, hogy zsidó lenne, sok gyerekkel nem ismertették meg a származását sem, és a hagyományokat, szokásokat pedig végképp nem. Elkezdődött az iskolaalapítás, és volt egy bácsi, aki ha valami nem tetszett neki, akkor elfelejtett magyarul, ő képviselte a finanszírozót, engem meg odahívtak ijesztgetni, mert ha kellett én tudtam tolmácsolni.

Aztán ebben az iskolában kezdtem tanítani, és egy rövid ideig tanítottam is, aztán elment a hangom, és kényszerből otthagytam a tanári pályát, de sohasem tudtam elszakadni igazándiból a gyerekektől. Nyilván utána szülőként sajátot is neveltem, ami most már talán sikeres projektnek tekinthető, mivel lassan végez a jogi karon Hollandiában.

Pontosan 30 évvel ezelőtt történt valami. Nevezetesen, az ENSZ elfogadta Gyermekjogi Egyezményét, aminek az volt az egyenes következménye, hogy néhány nagyon okos emberrel, akik

nagyobbrészt kötődtek valahogy az úttörőmozgalomhoz, mint például Levente Péter, akit már Mikola Peti említett előttem, létrehoztuk a Gyermekérdekek Magyarországi Fórumát. Hol? A Kontyfában, ez nem is kérdés.

És ez engem el is kezdett terelgetni, merthogy azóta is mindig valamilyen módon kötődtem a gyermeki jogok témájához.

Én is bekeveredtem – Sári Lajoshoz hasonlóan – az államigazgatásba. Akkoriban egyik ifjúsági szervezetben sem dolgoztam, pedig hát még elég fiatal voltam, viszont képzéseket tartottunk ifjúsági szervezeti vezetőknek az Állampolgári Tanulmányok Központja keretében, amely albérlőként működött. Hol? A Kontyfában, természetesen. És elég sokat foglalkoztunk a diák jogokkal.

Volt akkoriban egy kegyelmi állapot. Én ezt a mai napig mindig el szoktam mondani, amikor külföldön mostanában próbálnak ahhoz hasonló kereteket létrehozni, mint amilyen a 95-98-as időszakban a törvényi szabályozás volt Magyarországon. Ez alapvetően arról szólt, hogy a gyerekeket és a szülőket, meg persze a pedagógusokat is mindenről meg kell kérdezni, ami a gyerekeket érinti. Volt gyermek- és ifjúsági érdekegyeztetés országos és önkormányzati szinten, illetve az iskolában is az összes partnernek egyet kell értenie a fontos kérdésekben. Errefelé megy Európa boldogabbik része most, mi valahogy akkor elfelejtettük a pedagógusokat erre felkészíteni. Utólag azt kell mondanom – akkor ugye fiatal voltam és alapvetően ifjúsági területről jöttem –, hogy túl sokat foglalkoztunk diákjogokkal. És egyszer csak felütötte a fejét a minisztériumban Keszei Sándor (nem tudom, hogy kinek mond ez a név valamit). És ahelyett, hogy a minisztérium azt mondta volna, hogy megszervezzük az alulról jövő szülői képviselőket is az országos diákparlament mintájára, megijedtek Keszei Sándortól, és úgy ahogy volt, elfelejtették a szülőket. És ennek biztosan része van abban, hogy ma ott tartunk, ahol tartunk.

Úgyhogy tudatos választás is volt az, hogy én elkezdtem jobban foglalkozni ezzel a területtel. Picit elfelejtettük pedagógusokat és nagyon elfelejtettük a szülőket akkor, '95-ben.

Aztán mindenféle kanyarok jöttek még az életemben, de amikor Loránd Feri 80. születésnapját ünnepeltük, Trencsényi Laci valamilyen megfontolásból a Gyermekérdekek Magyarországi Fórumának egykori társelnökeit kérte fel, hogy valamit mondjunk arról, hogy mit

jelentett a mi életünkben Loránd Feri. És én a mai napig nem tudom, mit mondtam, merthogy semmit nem írtam le előre, de néhány nappal később felhívott Laci, vagy írt egy e-mailt, hogy „te figyelj belépett a Magyar Pedagógiai Társaság ebbe az Európai Szülők Egyesületébe (EPA), nem akarod megnézni, hogy nem kéne-e valamit kezdeni vele?”

És akkor kiderült, valaki megígérte nekik, hogy a magyar Uniók soros elnöksége alatt lesz Magyarországon egy EPA konferencia. Elkezdtem dolgozni ezen a területen, és aztán ott is ragadtam, 2013-ban megválasztottak elnöknek. Közvetlenül azután, hogy elkezdtem az európai egyesületben dolgozni – nyilván helyi szinten, iskolai szinten, kerületi szinten aktívak voltunk addig is –, Magyarországon is hozzáfogtunk a szervezéshez.

Laci nagyon szerette volna, ha egy szülői tagozat jön létre a Pedagógiai Társaságban, a szülők úgy döntöttek, hogy inkább önálló egyesületet szeretnének létrehozni, és akkor jött létre az Európai Szülők Magyarországi Egyesülete. Az egyesületnek egyik leginkább ismert „terméke” a Varga Gábor-díj, ez az egyetlen olyan díj Európában – ezt most már tudom, mert Európai Uniók jó gyakorlat lett – amelyikkel szülők az együttműködő pedagógiát díjazták és jutalmazták vele pedagógusokat.

Miközben Magyarországon is elkezdtünk építkezni, kiléptünk a nemzetközi porondra, most európai és nemzetközi szülői szervezeteken keresztül is próbálunk szülőket, illetve pedagógusokat is elérni.

Azt gondolom, hogy annak a kulcsfigurája az iskolaigazgató, hogy mennyire vonja be az intézmény a szülőket, mennyire gondolja úgy, hogy a szülők valóban a legfontosabbak a gyerek életében és nem a pedagógusnak kell megmondania, hogy hogyan jó a dolog. Ha az igazgató „megvan”, ha az igazgató tudja, mit szeretne, akkor onnantól kezdve nyert ügyünk van.

Úgyhogy most már harmadik éve dolgozom az Iskolaigazgatók Európai Egyesületében is szakértőként, és remek képzéseket csinálunk, igazgatóknak, pedagógusoknak. Én azokat a képzéseket szeretem a legjobban, ahol együtt vannak szülők, gyerekek és pedagógusok, nyilván azt az úttörőmozgalomból hozzuk magunkkal mindannyian, hogy tudjuk, hogy mennyit lehet a gyerekektől tanulni.

De bizony nagyon sokszor a szülőnek, és különösen a pedagógusoknak komoly aha-élmény, amikor rájönnek, hogy bizonyos dolgokban a gyerekek sokkal jobbak náluk, és utána másképp is tudnak együtt dolgozni.

Nekem szerelem volt mindig is az olvasás. Aztán, amikor megszületett a gyeregem, rájöttem arra, hogy nem elég olvasni, hanem neki bizony ki kellett találni meséket. Az én gyerekem minden szöveget megjegyez, tehát ha ugyanazt a mesét újra elmeséltem, amit előző este találtam ki, és volt benne egy szó eltérés, akkor kijavított engem, olyan 2,5 évesen. Ebből született egy mesekönyv, illetve, két vagy három évvel ezelőtt született egy könyv, ami pedagógusoknak, szülőknél próbál néhány olyan területhez ötleteket adni, amivel a mindennapi életben találkozhatnak. Nemcsak az iskolában, hanem ténylegesen a mindennapi szülői létben is. (Az élő gyerekem nem engedi meg, hogy a fényképét megosszam, úgyhogy két ilyen virtuális gyerekemet tettem rá a diára.)

Nagyjából ez az, ami az elmúlt pár évtizedben történt.

Hoztam néhány igaz-hamis állítást, van közte néhány kifejezetten provokatív. Előrebocsátanám, hogy ahhoz, hogy az állítás igaz, vagy hamis, ne a magyar jogi szabályozást tekintsétek alapnak, hanem az ENSZ Gyermekjogi Egyezményét.

Az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye most 30 éves, ünnepeljük meg ezzel is. Az egyetlen olyan jogszabály, ami nemcsak a gyerekjogokat védi, hanem a szülőkéét is. Úgyhogy olyan állítások szerepelnek itt, amik részben gyerekekkel, részben szülőkkel foglalkoznak. Az állításokat egy holland pedagógusképzésünkből fordítottam le, mert őszintén megmondom, hogy nem akartam valami vadonatújat kitalálni.

Az első állítás, szerintem nem lesz annyira nehéz.

1. Az iskolának rugalmasan kell alakítania a munkarendjét, alkalmazkodva a szülők időbeosztásához, hogy minden szülő részt tudjon venni az iskolai mindennapokban.

Szerintem evidens, hogy ez igaz nagyon sokan bólogatnak. Nagyon sok munkánk van abban, szülői szervezatként, hogy az iskola legalább elgondolkodjon rajta.

Nem fogom elmondani, hogy hogyan foglalkozunk ezzel a területtel, de példát mondok. Amikor elkezdenek sikoltozni a pedagógusok, hogy

úristen, ők egyébként is agyonterheltek, akkor el szoktuk mondani a Pedagógiai Szakszervezeteknek, hogy mi itt vagyunk azért, hogy kiharcoljuk, hogy számítson bele a pedagógus munkaidejébe, hogy ha öneki este 7 és 8 között, vagy szombaton délelőtt kell rendelkezésre állni, mert mondjuk a szülők akkor érnek rá. És nem arról szól a dolog, hogy a szülők azt szeretnék, ha a pedagógusok még többet dolgoznának ingyen, hanem ha a gyerekeinkről van szó, harcoljunk együtt azért, hogy vegye tudomásul a rendszer is, hogy ez benne van a pedagógus munkaköri leírásában.

Szerintem a következő is egy elég evidens állítás:

2. Egy gyerek rendszeresen cukkol egy másikat, mert az fejkendőt/kipát hord. Ez a szólásszabadság körébe tartozik, tanárként nincs dolgod az ügyvel.

Nyilvánvalóan nem tartozik a gyerek szólásszabadsága körébe, és ez nagyjából evidens is mindenhol. Nem így van ám ez Franciaországban, ahol megtiltották a fejkendő és a kipa viselését, ami azt jelenti, hogy minden vallásos zsidó gyereket, és minden vallásos muszlim kislányt kitiltottak az állami iskolarendszertől. Ugye elképzelitek, hogy mennyi dolgunk van ezzel?

3. Az otthonoktatáshoz való jog alapvető szülői jog.

Hát ez egy éles kérdés Magyarországon is. Igaz vagy hamis? Abszolút igaz. Magyarországon volt valaha ilyen jog? Soha, ugyanis a gyerekeknek mindig vizsgáznuk kellett. Tudjátok, hogy a hihetetlenül sikeres finn iskolarendszernek – azon kívül, hogy hogyan képezik a pedagógusokat – mi az alapja? Hogy nem kell iskolába járni, csak ha úgy döntenek, hogy szeretnének. Senkinek sem kötelező. Na most, ha rossz lenne a szolgáltatás, akkor nem mennének a gyerekek iskolába. Mit csinálunk mi? Bekényszerítjük a gyerekeket az intézményekbe.

4. A tanár elolvashatja az órán elcsúszott pad alatti diákleveleket.

Alternatíva, elveszem a telefonodat, és elolvasom, hogy mit messengereztek. Csinálják a tanárok? Persze. És amikor én ezt mondom egy szülőnek, amikor a szülővel van képzés, rögtön rávágják, hogy a tanároknak nincs joguk ehhez. De mi a helyzet a szülővel? Kedves Szülő! Joga van kinyitni a gyerek hátizsákját, és megnézni, hogy maradt-e benne uzsonna? Hát nincs.

És azt gondolom, hogy a szülőket is ilyen apró pontokon kell ráébreszteni a gyerekjog kérdéseire. Ahogy én elvártam a saját gyerekeimtől egészen kicsi korától kezdve, hogy megkérdezze tőlem, hogy kinyithatja-e a táskámat, és kivehet-e belőle valamit, ugyanúgy, nekem presztízskérdés volt, hogy soha ne nyúljak bele a gyerekeim táskájába anélkül, hogy arra ő engedélyt adott volna.

Ez ugyanaz a kategória. Az a szülő, aki tiltakozik az elcsípett levél miatt – én különösen érzékeny vagyok rá, mert életem egyetlen osztályfőnöki intőjét ezért kaptam, mert valaki kivett a szemetesből, összeragasztott és átadott a tanító néninek egy órai levelezést –, tudja, hogy neki is tiszteletben kell tartania a gyerek magánszféráját.

Közben elment az idő, tudtam, hogy nem lesz mindre elég, egyet akarok még megtalálni, nem biztos, azt hiszem, hogy az 5. lesz. Azért akarom megmutatni, hogy lássátok, messze túlmutat ez a dolog az iskola körein.

5. Az oltások tájékozott visszautasítása alapvető szülői jog.

Igaz vagy hamis? Abszolút igaz. Magyarország az egyetlen olyan ország, ahol akár börtönbüntetéssel is sújthatják azt, aki nem engedi a gyerekeinek az oltását. Mi ezzel a dolgunk? Ezzel az a dolgunk, hogy olyan rendszert építsünk ki, ahol a szülő bízni tud egy orvosban, akinek elhiszi, ha ő azt mondja, most ezt meg ezt az oltást kellene beadni a gyerekeknek, az valóban jó.*

Tehát elég szerteágazó a munkánk szülői szervezetként., Ha valakit érdekel, akkor látogassatok el a Facebook oldalunkra (Szülők az európai gyermekkorért, International Parents Alliance), és én is szívesen állok rendelkezésre. Köszönöm szépen.

* Salamon Eszter igaz-hamis állításaiból – idő hiányában – csak az első öt szerepelt „élőben”, de az alábbiakban közöljük azokat is, amelyek akkor kimaradtak. Érdemes elgondolkodni rajtuk! (A szerk.)

6. Egy diáknak tegnap volt 18 éves. Holnap szülői. Azon ő vehet részt, a szülei csak az ő engedélyével. – IGAZ

7. A tanár alapfeladatai közé tartozik a szülőség támogatása. – IGAZ

8. Az igazgató dolga eldönteni, hogy mi a legjobb egy diáknak az iskolában. – HAMIS

9. A szülő döntése, hogy részt vesz-e az általa választott iskola mindennapjaiban. – HAMIS

10. Egy diáknak különösen tehetséges matekból. A neki megfelelő iskola drága magánisola. Ha nem tudják megfizetni, meg lehet tagadni a felvételét. – HAMIS

11. Egyházi iskolában tanítasz. Egy diáknak úgy dönt, nem vesz részt az iskolai istentiszteleten. Ha a szülők akarják, kényszerítheted a diákot a részvételre. – HAMIS

12. Büntetett előéletű diákoknak vagy szülőknek nincs joga részt venni az iskolai döntéshozatalban. – HAMIS

13. Az alsósok nem elég érettek ahhoz, hogy részt vegyenek az iskolai döntéshozatalban. – HAMIS

+ 1 Más anyanyelvű diákoknak joga van az iskolában az anyanyelvi oktatáshoz. – IGAZ

Salamon Eszter érdeklődéssel várja az olvasók véleményét ezekkel és más, a szülők, ill. a tanulók jogaival kapcsolatos kérdésekben a director [kukac] parentsinternational.org e-mail címen.

Négy dal összeköt

Először nagyon zavarban voltam, amikor felhívott Feri¹, hogy Magyar Pedagógiai Társaság, és elmondta, hogy mire gondol. Kérdeztem, mi közöm van ehhez? De amikor elmondta a címet, hogy „hatvan évesek”, úgy gondoltam, ebbe a kategóriába beillek. Én a szakács.

A pedagógus kategóriába már nem tartozom, sajnos. Az előadók közül valószínűleg az egyetlen vagyok, aki jelenleg nem foglalkozik aktívan pedagógiával, nem foglalkozik aktívan gyerekekkel. (Talán ez alól két kivétel van, az unokáim, ők meg sajnos nagyon messze vannak ahhoz, hogy ez egy napi gyakorlat legyen.)

Amikor gondolkoztam, hogy mit írjak ki az első diára, akkor az első gondolatom az volt, hogy „ha majd egykor fenn Buda várában”. Aztán rájöttem, hogy ez aktuális célzásnak vehető dolog lenne, ezért ettől eltekintettem.

Viszont, ha a következő diára kattintunk, akkor ez egy játék. A négy sorban négy név van elrejtve. Kérdésem az, hogy ki tud a négy névből legalább egyet? Akkor ez tárgyaltan, ezek ugye úttörő dalok, polbeat-dalok. Az első: „*aki kész a szépre, jóra*” – ez Cippolino. A második: „*te jobbal lépsz ki*” – ez Tohonya Berci. A harmadik: „*a sírod hiába ássák*” – ez Che Guevara, a Commandante. És a negyedik: „*ha munkások közt dalba vágsz, ...*” – ez ugye Joe Hill.

Azt gondolom – legalábbis az előadókat ismerve – hogy amikor ezeket a sorokat olvassuk, és ezekre a dalokra gondolunk, akkor talán megfogalmazzuk azt, hogy miért vagyunk most mi itt.

Mi, egy néhányan, előadók, nyilván a hallgatóság egy jelentős része egészen más okból, más motivációval, de azt hiszem, minket talán ez a négy dal is összeköt.

A képen Nádor utcai Iskola látható. Amikor én oda jártam, akkor persze nem Nádor utcai Iskolának hívták, akkor még Münnich Ferencről volt elnevezve, persze előtte már volt Nádor utcai is. Azért

---

1 Gál Ferenc, a Teleki Blanka Gimnázium intézményvezetője, a Magyar Pedagógiai Társaság Közép-magyarországi Tagozatának elnöke

raktam ki ezt a képet, mert azt gondolom, hogy akkor is lehetett jó iskolát csinálni. Nagyon sok jó iskola volt – gondolom. Én nagyon szerencsés lehettem, mert ebben az iskolában tölthettem, ugyan nem nyolc évet, mert csak negyedikes koromban kerültem ide, de öt évet eltöltöttem itt. És olyan tanáraink voltak itt, akikre mind a mai napig jó szívvel emlékszem, kettőt közülük meg is említenék név szerint: Nagy Vendelt, aki az iskola igazgatója volt, és Szepesi Hajnalt, aki pedig a csapatvezetőm volt. Azt gondolom, hogy ők ketten nagyon sokban hozzájárultak ahhoz, nagyon sokat segítettek abban, hogy én pedagógus lettem.

Hiszen ebben az iskolának köszönhető, hogy Balatonszepezden fellobbant a tűz, a tábortűz.

Itt éltük meg azt, hogy az iskolán kívül is van pedagógia, és itt kaptunk egy lehetőséget.

Néhány évtizeddel később egy pártnak a testületi ülésén megkérdezték tőlem, hogy mivel foglalkoztam fiatal koromban, és én mondtam, hogy ifivezető voltam az úttörőszövetségben. És akkor kérdezték: és te erre büszke vagy? Hol másutt tudtam volna akkor gyerekekkel foglalkozni, mint az úttörőszövetségben, nem megtagadva természetesen bizonyos dolgokat.

Ma már persze átértékelünk bizonyos dolgokat ebből a mozgalomból, ebből a szervezetből. Én inkább hadd mondjam azt, hogy nekem az életem volt, hiszen mindent, vagy legalábbis nagyon sok mindent ezektől az évektől kaptam. Például a családomat, hogy talán a legfontosabbal kezdjem. És azt gondolom, hogy ennek a mozgalomnak köszönhető az is, hogy a pedagóguspályám úgy alakult, ahogy alakult..

Én 1986-ban kerületi úttörőelnök voltam. A József Attila Úttörőházban lezajlott úttörővezetői konferencia végén Papp György barátom azt mondta, hogy büszke arra, hogy a Ferencvárosnak újra van 3 évre úttörőelnöke. Mindezt mondta úgy, hogy kettő hét múlva már a úttörő központban dolgoztam, és ezt persze ő is tudta.

Ez egy nagyon fontos váltás volt az életemben, hiszen – bár sok mindent gondolhatunk az úttörőmozgalomról, nekem szerencsém volt – én arra a területre kerültem, ahol megismerhettem az akkori pedagógiai innovációk jelentős részét, hiszen ez volt a munkaterületem.

Itt találkoztam például Trencsényi Lacival, Loránd Ferencsel, Csáky Lászlóval (aki nem tudja, ő Dombóváron volt iskolaigazgató, majd a Fóti Gyermekvárosnak volt az igazgatója). Itt, ebben a munkakörben találkoztam Gáspár Lászlóval. Velük való találkozásom aztán nagyrészt befolyásolta az elkövetkezendő 8-10 évet, ami – itt már ezt a nevet kiejtették – azt hiszem, az életem legfontosabb 8-10 éve volt. Kezdődött azzal, hogy 1989-ben lettem a Kontyfában igazgató. Az Úttörőszövetségből mentem oda, amikor megválasztottak, akkor még tanácselnök volt, amikor kineveztek, már polgármester. Hogy úgy mondjam, ez egy igen változó időszak volt a magyar történelemben.

Mivel akkor előzménye pályámon iskolai munkának nem volt, a szükséges 5 éves szakmai gyakorlatot úgy sikerült összelapátolnom, hogy óraadóként mindig dolgoztam pedagógusként néhány iskolában az előző életemben is, így összejött az 5 éves szakmai gyakorlat, megfeleltem a szakmai kritériumoknak és megválasztottak. Sohasem felejttem el az első kérdést, amit kaptam a tantestülettől, hogy mi a véleményem a Zsolnai-módszerről? És hát én annyira ideges voltam, hogy nekem minden eszembe jutott erről a dologról, elsősorban a Zsolnay-kerámia. De megválaszoltam, hogy én igazából nem szeretném sem magamat, sem az iskolát egy adott pedagógiai módszer mellett sem elkötelezni. Azt gondolom, hogy a pedagógusoknak meg kell adni azt a jogot, hogy maguk döntsék el, hogy milyen módszerrel, milyen formában és hogyan tanítanak.

És akkor kicsit visszalépek az úttörőmozgalomhoz: egy dolgot biztosan megtanultunk ifiként, hogy frontális osztálymunkával nem lehet eredményt elérni. Igazából mi nem tudtuk, hogy ezt kooperatív technikának hívják, vagy a differenciálás pedagógiájának. Hanem egyszerűen, mivel mi megkaptuk a lehetőséget, és ez nagyon fontos, olyan emberektől, mint akiket már felsoroltam, megkaptuk a lehetőséget, hogy nem-pedagógusként, fiatalként gyerekek közé engedtek bennünket, ott igenis meg kellett tanulnunk azt, hogy nekünk nincsenek olyan eszközeink, mint a pedagógusoknak. Nekünk egészen más eszköztárral kell a fiatalokhoz, a gyerekekhez fordulnunk, és bizony feladatlapokat gyártottunk, differenciáltunk, nem tudtuk, hogy ez ilyen nagy pedagógiai vívmány, amit mi csinálunk.

Természetesen, amikor az iskolába kerül az ember, akkor megpróbálja a 'gondolta a fene' logikájából kicsit tudományosabb alapokra helyezni mindazt, amit csinál. Hál' istennek, ebben is nagyon

sok segítségem volt, többek között a már felsorolt hölgyek és urak, illetve itt a teremben is ülnek többen, akik ezt a munkát, amikor én elkezdtem, nem is egyből, de elkezdték segíteni, úgyhogy nekik is külön köszönöm.

XV. kerület, Újpalota, még templom sincs a környéken, de fölépül a Tesco. És ez valami csoda, az akkori időszakban, hiszen meleg van télen. Rengeteg pedagógiai kihívással találkoztam személy szerint én, és gondolom a kollégáim is. Például amikor a Tesco megnyílt, megnőtt az igazolatlan órák száma. Teljesen normális dolog, ha az ember belegondol, odaépült egy csoda, mi meg egy lepukkant, hatvanas években épült épület vagyunk.

Megmondom őszintén, gyerekként, én is a másikba járnék szívesebben. De ezekre a kihívásokra válaszolni kellett, mint a kilenc Angeli gyerekekre, a hátrányos helyzetű gyerekek életvitelére, hogy hogyan lehet ezt egy kicsit másképp csinálni, és hozzáteszem, állami iskolaként.

Kicsit ennél a gondolatnál maradnék. Én nagy tisztelője vagyok az alternatív pedagógiának természetesen, nagy tisztelője vagyok mindazoknak, akik saját tudásukat, saját lehetőségeiket valósítják meg alternatív, és nem állami oktatás keretében. De egyet azért le szeretnék szögezni, és ezt azért mondhatom, mert többször hívtak ilyen iskolába dolgozni, és mindig az volt a válaszom, hogy jó, az lehet, nagyon jó érzés nekem is, meg a gyerekeknek is, meg a kollégáknak is, de igazából, sajnálatos módon, az állami oktatás keretében kell kezelni, az összes problémát.

Hiszen, hogyha megnézzük az arányokat, bár most az egyházi iskolák egy kicsit előretörték, de mondjuk a magániskolák aránya, soha nem fogja elérni a 10%-ot Magyarországon. Már, hogy a magániskolába járó gyerekek száma. Tehát azt gondolom, nagyon nagy kihívás mindenkinek, aki ma állami oktatásban dolgozik, hogy az igazi felelősség az ő vállukon van. Az utóbbi időben is kaptam egy-két ajánlatot, és mindig elutasítottam, mert ezek magán intézményekbe szóltak. Ahová meg pályáztam állami intézménybe, oda meg természetesen nem választottak meg, illetve el sem jutottam addig a szintig, hogy komoly pályázóként vegyenek számba.

A Kontyfa, azt gondolom, hogy nagyon sokunk számára, pedagógusok számára egy mondatban összefoglalható, ezt Száva

Eszter kollégám mondta: a Kontyfa egy életforma. És azt gondolom, hogy ez valóban így volt, gyerekeknek, felnőtteknek egyaránt, s nagyon szomorú vagyok ma, amikor véletlenül eljutok egy iskolába fél 3-kor, és olyan, mintha atomtámadás lett volna, se gyereket se felnőttet nem nagyon találok az iskolák egy jelentős részében. Biztos, hogy erre van ellenpélda is. gondolom, például a Teleki is egy ilyen intézmény.

A Kontyfából szinte egyenes út vezetett szakmai munkám kiteljesedéséhez, vagy inkább lezüllesztéséhez, ugye elkezdtem az állami apparátusban dolgozni, a minisztériumban először főosztályvezető helyettesként, majd aztán pedagógus továbbképző központ igazgatója voltam Pilisborosjenőn, és utána szakképzési államtitkár.

És itt megállnék egy gondolat erejéig anélkül, hogy aktuálpolitikával foglalkoznék. Az a rendszer, amelyik életkorhoz köti az iskolaalkalmasságot, iskolaérettséget, az a rendszer, amelyik 16 éves korban kizavarja a gyereket az iskolából, az a rendszer megérdemli, hogy megbukjon. Azt hiszem, abban egyetértünk, hogy az iskolaérettség nem dátum, a 18 éves tankötelezettség meg minimum, amit egy állam tehet, a felnövekvő polgáraival szemben.

És hát az életregény negyedik fejezete egy hatalmas ugrás, a magánszektor, és ezért kértem Ferit, hogy amikor bemutat, szakácsként mutasson be. Ez két dologra nagyon jó. Én a gyerekeimnek mindig azt mondtam, teljesen mindegy, hogy mivel foglalkoztok, érezzétek benne jól magatokat és próbáljatok benne jók lenni. Amikor már annyira el voltam keseredve, hogy az oktatásban valószínűleg már sosem lesz szerepem, akkor úgy döntöttem, hogy belefogok egy új életbe, az életemnek egy új részébe, az pedig a vállalkozás. Mégpedig a vendéglátás, ami egy hobbiból nőtt ki. Ugyanis nagyon szeretek horgászni, és találtam egy horgásztavat Szabadi-sóstón, ahol a Horgászegyesület elnöke lettem, és nyitottam itt egy éttermet, aminek az a neve, hogy Vízütőkör (ez itt a reklám helye).

Viszont a pedagógia itt sem áll távol, hiszen például Mikola Péter részvevője ennek a nyári programnak, vagy Sanyi animátorai rendszeres résztvevői, mert hiszen nem tudja az ember levetni az összes kabátját, ezért megpróbáltunk egy gyerekbarát éttermet csinálni, ahol gyerekprogramok vannak, vasárnaponként kakaó bár, meg nem tudom én micsoda.

Úgyhogy próbálkozom, hogy itt is gyerekközelben maradhassak. És az, hogy jelenleg szakácsként dolgozom egy budapesti étteremben, jó példa arra, hogy akár akarjuk, akár nem, élethosszig kell tanulni, mert meg kell tanulni minden szakmát. Azt, hogy ezt iskolában tanulja-e az ember, vagy az életben, az, szerintem, szinte mindegy.

És itt az ötödik fejezet, a ma. Amikor megkaptam a meghívást, akkor éppen egy táborba készülőtünk, amely szeptember 13-án kezdődött. Egykori V. kerületi ifivezetők csináltunk egy olyan tábort, ahol újra találkoztunk. Ezt azért mondom el, mert érdemes elgondolkodni rajta: vajon véletlen-e, hogy egyrészt nagyon sokan voltunk, vajon véletlen-e, hogy a populáció egyéb részeihez képest nagyon magas volt pedagógusok aránya.

Vajon véletlen-e, hogy ezek a ma már hatvan évnél idősebb fiatalok nagyon sok dologban egyformán gondolkoznak, vagy nem véletlen, azért van, mert gyerekkorukban a családjuktól, az iskolájuktól, a barátaiktól kaptak valamit.

Én az utóbbira szavazok, hogy nem véletlen, hanem valószínűleg nekünk – itt a képen láthatóknak – nagyon sok közös gyerekkori élményünk volt, és ez nem más, mint az iskola és a család felelőssége. Köszönöm szépen, hogy meghallgattatok.

Identitás, túl az önkéntességen

Köszönöm Gál Ferencnek, hogy meghívott, és témának azt adta, miként lehetne vizsgálni az ifivezetőként megélteknek az életút egészére gyakorolt hatásait. Lehet-e azon túlmenően mondani valamit, hogy mi, akik megéltük, nagyon értjük ezt?

Ahogy az előttem szólók, én is elmondom a saját élettörténetem, kiemelve azokat a pontokat, amik az ifiséghez, illetve jelenlevőkhöz kapcsolódnak. Az én történetem az úttörővasút. 10 éves koromban elvitt oda engem az apukám. Én nagyon akartam. Egy nagyon szép tanító néni küldött is, akibe én szerelmes voltam. Szerintem a szüleim azt gondolták, és valószínűleg nem alaptalanul, hogy ő is szerelmes volt belém. És akkor így mindenféle lehetőségekhez hozzájutottam. A legelső alkalommal, amikor vasutasnak lehetett menni, mentem, 4. osztály szeptemberében. Azok közül, akikkel együtt kezdtem, két ember ma is mindig ott van a születésnapomon. És azok alkotják az én születésnapomon résztvevők alapvető körét, ami azért mintegy negyven ember, akikkel én ifivezetőként egy évben kezdtem.

A vasútforgalmi szakközépiskolában tanultam, és ifivezető voltam. Azután elmentem katonának, visszajöttem, elmentem a Kazinczy utcába a Tanárképzőre, ahol Trencsényi tanár úr is tartott órát, úttörőmozgalom, vagy valami ilyesmi címen. Tehát nekem van erre vonatkozó jegy az indexemben, szakképzettségemben, diplomámban.

Egészen a főiskola végéig csináltam az úttörővasutat, de közben már harmadiktól úttörőelnöke voltam az V. kerületnek, tehát annak a kerületnek, amelyben Sári Lajos diákoskodott a Münnich Ferenc utcában. És voltam Lajosnak kollégája néhány hétig, mert aztán ő bement az úttörőközpontba dolgozni. Én tagja voltam az Úttörőszövetség Országos Tanácsának, ő meg az apparátusnak. Tehát én az úttörőszövetségben dolgoztam egészen a rendszerváltásig.

1989 végén maradtam el az Úttörőszövetségből, voltak ott mindenféle konfliktusok. Eléggé határozott álláspontot kellett kialakítsunk egy kérdésben. Aki még emlékszik rá, volt az Úttörőszövetségnek egy vándortábor-hálózata, s volt egy pillanat, amikor azt megpróbálták

privatizálni. Ráadásul úgy volt beterve, hogy ott azonnal kellett nagyon felmérned. Meg tudtuk akadályozni, egy másik vágányra került a vándortáborok sorsa, megalakult a Gyerekek Táborozásáért Alapítvány. De akkor világossá vált, hogy volt egy halom ember, aki azt gondolta, hogy az Úttörőszövetség továbbra is egy politikai szervezet legyen, válogatott elitekből, miközben az Úttörőszövetség a szocializmusban minden gyerek szervezete volt. Akkor ennek megfelelően kellett volna infrastruktúrát, tudásbázist és minden mást hasznosítani, minden gyerek javára, ezt próbáltuk ott képviselni.

Én '90-től az Újpesti Gyermekek- és Ifjúsági Házban töltöttem egy évtizedet. Szerepelt nálunk Mikola Péter is akkor. '91-től csináltuk a Zabhegyező Gyerekanimátorok Egyesületét. Idehozom előzményként az Úttörőszövetség Ifik a Tavaszi Fesztiválon nevű rendezvényét, aminek az volt a lényege, mint az úttörőtálalkozóké. Pesten találkozik minden magyar iskolának néhány képviselője, és budapesti családoknál lakik. Ezt másoltuk le, fordítottuk le az ifik történetére. Kiss Imre volt a fantasztikus alapító igazgatója a Budapesti Tavaszi Fesztiválnak, és ő megértette, amikor én bementem hozzá az utcáról, hogy mi azt szeretnénk, hogy a jóra való ifivezetők tudjanak budapesti koncertekre jönni, és King Singerst hallgatni, és mindenféle mást, a világkultúra tetejét, amit csak Kiss Imre ide tudott hozni. És ezt tudtuk megmutatni többszáz ifivezetőnek 4 éven át, 88-91-ben, és volt hozzá éjszakánként egy klub. Buli, sajátélményű ifitovábbképzés. Gruber Andrea, Bányai Sanyi és én csináltuk ennek a vezetését.

És aztán később mi voltunk az alapító vezetői ennek a bizonyos Zabhegyező Gyerekanimátorok Egyesületének. Ennek az alapgondolata az volt: itt van egy kultúra, a gyerekekkel foglalkozó fiatal önkénteseké, ezt használni kell, fejleszteni, akkor is, ha már nem akarunk úttörők lenni. Később Húvös Éva beszélt nekünk arról (hogy az ő neve is elhangozzék, a magyar óvodapedagógia nagyságáé), hogy Franciaországban milyenek az animátorok, és hogy ezt kellene látni. Lehetőségünk volt elmenni néhány helyre, és világos volt, hogy ez ugyanaz a szakma, ugyanaz a kultúra. Tehát valami nemzeti kultúrától, nyelvbe kötött kultúrától független tudások vannak. Voltunk néhány képzésen, néhány dolgot megnézni, és próbáltunk néhány helyzetet teremteni, próbáltunk animátor szakmát létesíteni. Sári Lajos akkor volt szakképzésért felelős államtitkár, időben szólt, hogy nagyon gyorsnak kell lenni, hogy bekerüljön a szak a képzési jegyébe.

Azóta látjuk, hogy ha bekerültünk volna, már akkor is kikerültünk volna négyszer, és ötödször kellene most küzdeni, hogy bekerüljünk.

Az animáció kapcsán vált világossá, hogy adva van a pedagógia, a szabadidő, nyilván abban is van pedagógia, meg van a szociális dimenzió, és ezek között középen van az animáció. És akkor én így doktoráltam szociális munkából.

És dolgoztam Győrben a Széchenyi Egyetemen 15 évet. Most harmadik éve dolgozom a Károli Egyetemen. Két alapítványnak vagyok az elnöke, az egyik Győrben működik, a másik, a Gyerektoparadicsom nevű alapítvány Pesten.

Rátérek az ifivezetőként töltött évek hatásának vizsgálatára. Három dologgal voltam én ebben a témakörben valahogy aktív. Ami a legnagyobb léptékű volt: 2019 elején Trencsényi Lacival és Csóti Henriettával, aki nem rég még gyermekvasutas ifi és Laci tanítványa volt, szerveztünk a Gyermekvasúton egy Hegy-völgyek között című konferenciát. A konferenciának kimondottan az volt a gondolata, hogy jöjjenek össze azok, akik úgy gondolják, hogy számukra nagyon fontos, meghatározó az egész életútra ható élmény, hogy ők Úttörővasúton, a fiatalabbak Gyermekvasúton voltak. Nem csak az ifivezetőség volt a fontos, hanem egyáltalán maga az úttörővasutasság, gyerekvasutasság. Arra kértem fel 12 társunkat, hogy húsz percen foglalják össze, hogy mit gondolnak arról, hogyan hatott ez az ő életükre. Mondhatni narratív interjúk készültek nyilvánosság előtt, előzetesen felkészülve. A közönség – volt vasutasok és pedagógiai megközelítésből érdeklődők – reflektálhatott a hallottakra a szekciókban. Plenáris előadásában Trencsényi László a munkaiskolákhoz hasonlította a vasutat, Csóti Henrietta pedig arról beszélt, az utolsó évtizedben az ifivezetőknek milyen kezdeményezéseik voltak arra, hogy a vasutas gyerekközösségek be tudjanak fogadni magatartási problémákkal küzdő gyerekeket. Mindennek megvannak a videói, és nincs feldolgozva. Nincs rá időnk egész egyszerűen, azt gondolom, hogy nyugodtan kéne végignézni, és nyugodtan kéne földolgozni.

Korábban volt már egy másik kísérlet, ami szintén idő hiányában nem tudott továbbmenni, ez pedig a Zabhegyező Gyerekanimátorok Egyesülete környékén merült fel. Ugyanezt a kérdést tettem föl az egyesület volt tagjainak: Mit gondolsz, hogyan hatott rád? Ebből van egy tucatnyi szöveg. Ez kutatásmódszertani szempontból tulajdonképpen

a szakértői megkérdés, előkészítő fázisa egy reménybeli kutatásnak, hogy ne az történjen, hogy egy szűk kör megéléseiből merüljenek fel kutatási kérdések, hanem legyen egy első megközelítés, és ebből lehessen valamilyen módon módszert generálni.

Tehát két olyan kutatásról beszéltem, amiben még semmi sem történt nagyjából az előkutatási fázison kívül. És beszélhetnénk még Salamon Eszterrel való ötletelésünkéről. Ő nemzetközi párhuzamot lát és vizsgálati lehetőséget hasonló tevékenységek hasonló hatásáról. De idehozom még a Párbeszéd című folyóiratban futó sorozatomat.. Pályájuk vége felé járó ifjúsági munkásokkal készíték szakmai életútinterjúkat. Megjelent már a bevezető tanulmány, a Wootsch Péterrel készített kétrészes interjú – melleleg neki az unokája volt gyermekvasutas. Most dolgozom Szabó Andrással. Ezt a sorozatot forrásközlésnek tekintem a hazai ifjúsági munka történetéhez. Egyértelmű, hogy a tágabban tekintett ifjúsági munkában mutattak fel az interjúalanyok olyan tapasztalatokat, amik az ifivezetőség hatásainak értelmezéséhez is adhatnak tágabb keretet.

Amikor elkezdtem készülni erre a ma találkozásra, arra jutottam, hogy Hegy-völgyek között konferencia szervezése során kapott kulcsmondathoz kell visszakanyarodnom. Nyilván minden jelenlevő ismeri Somlai Péter Szocializáció című könyvét. Alapvető munka, már 23 éve, hogy megjelent! Felhívtam Pétert, és arra kértem, hogy vállaljon plenáris előadást. Ő körülbelül ezt válaszolta: „Én soha nem éreztem az identitásom meghatározó elemének azt, hogy én gyerekvasutas voltam.”

És akkor tulajdonképpen be is tudom fejezni. Mert, hogy azt gondolom, annak, ami az ifivezetőkkel történik, annak az a kulcsa, hogy a kamaszokban jelenik meg egy olyan identitást meghatározó élmény, ami semmilyen másik életszakaszban nem pótolható. Mi nem énekelni tudunk, mi nem játékot vezetni tudunk, mi nem ezt vagy azt tudunk. Nekünk az identitásunknak egy alapvető eleme az, hogy mi felelősséget vállalunk másokért, hogy mi képesek vagyunk ennek megfelelni, és nem sorolom tovább.

Bányai Sanyi nagyon precízen önkéntesnek nevezte a „*veledkorúakat*”. Nyilván gondja is volt ezzel, hogy minek nevezze őket. Mert akikkel dolgoznak, nagyon mások az ifivezetőkhöz képest.

Aki a Bártkába megy gyerekekkel foglalkozni, nagyon sok mindenre kiképződik, fölkészül Sanyiék által, egy másik attitűddel, egy másik identitással, tulajdonképpen egy megküzdött identitással, hiszen 18 évnél nem sokkal fiatalabbak a legfiatalabb önkénteseik. Czike Klára és Bartal Anna Mária² 15 évvel ezelőtt a hazai önkénteseket kutatva arra jutott, hogy a még nálam is öregebb emberek úgy önkénteskedtek, hogy jót akartak cselekedni valakikkel. És már akkor megmutathatóak voltak új típusú önkéntesek, Odamennek, segítenek, de tanulni (is) akarnak. Nem véletlenül választják ki, hogy ide vagy oda mennek önkéntesnek, ezt csinálják vagy azt csinálják. Azt akartam párhuzamba állítani, hogy a régi és az új típusú önkéntesség közti különbség végül is ugyanaz lehet, mint az ifivezetőség identitásformáló hatása és a Bártkában megjelenő egyetemisták felkészíthetősége közti különbség.

Köszönöm szépen a figyelmeteket.

---

² Czike Klára – Bartal Anna Mária: Önkéntesek és nonprofit szervezetek. Budapest, Civitatis, 2005

Tartalom

Ajánlás	5
Előszó	7
A sorozatszerkesztő előszava	9
Bagi Márta Anna, <i>a Zuglói Napraforgó Óvoda vezetője,</i> <i>a Magyar Bábjátékos Egyesület vezetőségi tagja</i>	
Bűvös-bábos táborok	11
Bányai Sándor, <i>a Kalandok és Álmodások Szakmai Műhely vezetője</i>	
www.kalandokesalmok.hu	15
Mikola Péter zenés játszótárs	
Minden csak játék	18
Salamon Eszter	
Gyerek - szülő - iskola	22
Sári Lajos, szakács	
Négy dal összeköt	30
Tóbiás László főiskolai docens, <i>Károli Gáspár Református Egyetem</i>	
Identitás, túl az önkéntességen	36

**A Mozgalompedagógiai füzetek sorozat
eddig megjelent kötetei:**

1. Magyar gyermek- és serdülőkori szervezetek a rendszerváltás idején (2010)
2. Fehér Éva: Rekviem egy közösségért. Az Úttörőegyüttes születése és végnapjai (2010)
3. Trencsényi László: A magyar úttörőmozgalom választásai 1957-1987 (történeti vázlat kísérlete) (2011)
4. Dr. Tóth József: Lobogó láng (2012)
5. Pataki Gyula: Ha élet zengi be az iskolát (Pedagógus – hivatás – szolgálat) (2012)
6. A hagyományok szerepe a gyermekszervezetek tevékenységében (2012)
7. Dr. Pap István: „Mozgalmas” életem (2014)
8. Bura Ibolya: A népművészet napszámosa. Keszler Mária életútja és írásai. (2014)
9. Vándortáborozás (2015)
10. A Vasvári Diploma kitüntetettjei 2001-2014 (2016)
11. ELŐRE!?! (2016)
12. dr. Tóth József: Csillebérc 1948 - 2018 (2018)
13. Mi, hatvanasok (2020)

A kötet megjelenését támogatta:

Múltunk Öröksége Alapítvány